

ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש ר"ע מברטנורא ועיקר תו"ט

פרק שני

ט חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי (ז), ואלו הן: רבי אליעזר (כח) בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניא, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערף. הוא היה מונה שבחם, רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טפה (ב), רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, רבי יוסי הכהן חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ורבי אלעזר בן ערף כמעין המתגבר. הוא היה אומר: אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ואלעזר בן ערף בכף שניה, מכריע את כלם.

פירוש ר"ע מברטנורא

עליו דברים המותרים, מיראתו שמה יבא לידי חטא. דאם לא כן מאי רבותיה, אפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא: מעין המתגבר. לבו רחב ומוסיף פלפול וסברות מדעתו: אבא שאול אומר משמו. של רבן יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערף בכף שניה. מצאתי כתוב, דאבא שאול לא נחלק על ת"ק, ושני הדברים אמרם רבן יוחנן בן זכאי, ושניהם אמת, דלענין הבקיאות והזכרון היה רבי אליעזר מכריע, ולענין החריפות והפלפול היה רבי אלעזר בן ערף מכריע:

בור סוד גרסינן, ולא בור סיד (כט). כלומר, כבור טוח בסיד: שאינו מאבד טפה. כך הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו: אשרי יולדתו. מאושר במדות טובות עי שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעיי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה: חסיד. שעושה לפנים משורת הדין: ירא חטא. מחמיר על עצמו ואוסר

עיקר תוספות יו"ט

סיד, ובא חסר יו"ד כדרך נחי העי"ן. מד"ש: (ל) שאינו כו'. כלומר לענין זה הוא שדומה לבור סיד ולא בכל בחינותיו, לפי שיש בבור הזה נמי לגריעותא שאין מימיו מתוקים כמו באר מים חיים כו' ולפיכך הוצרך לבאר שאינו מאבד טיפה. מד"ש:

(כו) ה' תלמידים כו'. לא מנה רק הגדולים שנמסרה להם הקבלה. אמנם הרבה תלמידים אחרים היו לו. מד"ש: (כח) אליעזר. לפי שתלמידיו היו, קוראן בשמן. רש"י: (כט) כי בור סיד ר"ל בור של סיד ומה שבח יש בזה אבל בור סוד שסדותו יפה ומעמיד המים שלא יבלעו בקרקע ובשלמותו

"פרקי אבות הם חלק מתושבע"פ שלימודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ולכן אין להסתפק באמירת פרקי אבות, אלא צריכים ללמדם בעיון, כראוי בתושבע"פ.

אלא שמכיון ש"אני מבקש . . . אלא לפי כחן", לא תובעים מכאן"א שילמד בעיון את כל המשניות דכל פרק בכל שבת ושבת, מכיון שמסתמא ענין זה יקשה להביאו לידי פועל; אבל עכ"פ משנה אחת בכל פרק, יש ללמוד בעיון כדבעי בתושבע"פ, והיינו שנוסף לאמירת המשניות בנוסח דאדמו"ר הוקן המודפס בסידור (ששם לא נדפסו המפרשים), יחזיק לידו ג"כ ספר משניות עם מפרשי המשנה, עכ"פ ספרי המשניות עם עיקר תוספות יו"ט ופירוש רבי עובדי' מברטנורא (המפרשים היסודיים), וילמד מתוכם עכ"פ משנה אחת כאמור עם המפרשים (שהם התושבע"פ בתושבע"פ גופא).

האמור שייך במיוחד לתלמידי התמימים, וזהו עיקר ענינם – לימוד התורה בפירוש', בהבנה והשגה, ואדרבה: הסדר אצלם הוא הפוך – בתחילה לימוד לעיונא, ואח"כ אמירה סתם".

(משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תנש"א – התועודות א' – בלתי מוגה)

מופץ ע"י "ועד חיילי בית דוד" – 770 בית משיח

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביאורים לפרקי אבות

מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

חמשה סוגים ודרגות בבני ישראל

הן בני"י והן התורה מתחלקים לשתי חלוקות אלו: שבעת נרות המנורה הם כנגד שבעת הסוגים שבהם נחלקים כל נשמות ישראל, כנגד השבעה מדות: יש עובד מאהבה, יש עובד מיראה וכו', עד מלכות; ועד"ז ישנה חלוקה של בני"י לחמשה דרגות – כנגד חמשה חומשי תורה, וי"ל שזה נרמז בפרק דשבת זו: "חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", ומבואר במפרשים, שמוכרחים לומר שלריב"ז (שהי' נשיא הסנהדרין, עד שבבקשתו "תן לי יבנה וחכמי" ישנו קיום לימוד התורה עד היום הזה) היו יותר מחמשה תלמידים, אלא שהפירוש בזה הוא – שכל תלמידיו, וכל התלמידים ולומדי התורה בכלל בני"י – עליהם נאמר "וכל בניך לימודי ה'", נחלקים לחמשה סוגים ודרגות¹.

הן בני"י והן התורה מתחלקים לשתי חלוקות אלו: שבעת נרות המנורה הם כנגד שבעת הסוגים שבהם נחלקים כל נשמות ישראל, כנגד השבעה מדות: יש עובד מאהבה, יש עובד מיראה וכו', עד מלכות; ועד"ז ישנה חלוקה של בני"י לחמשה דרגות – כנגד חמשה חומשי תורה, וי"ל שזה נרמז בפרק דשבת זו: "חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", ומבואר במפרשים, שמוכרחים לומר שלריב"ז (שהי' נשיא הסנהדרין, עד שבבקשתו "תן לי יבנה וחכמי" ישנו קיום לימוד התורה עד היום הזה) היו יותר מחמשה תלמידים, אלא שהפירוש בזה הוא – שכל תלמידיו, וכל התלמידים ולומדי התורה בכלל בני"י – עליהם נאמר "וכל בניך לימודי ה'", נחלקים לחמשה סוגים ודרגות¹.

וכך כנ"ל גם התורה נחלקת ל"שבעה ספרי תורה", ול"חמשה חומשי תורה".

אחד החילוקים ביניהם (חמשה ושבעה): חמשה קשור בעיקר עם העבודה בקדושה (ובכללות – עבודת עצמו), ושבעה קאי על העבודה גם בעולם ("בריות"). וכפי שזה בהמדות (ספירות) העליונות: חמש מדות מחסד עד הוד כוללות את (עיקר) המדות, כידוע שהספירה החמישית (הוד) היא ה"סוף ותשלום הספירות בעיקר

וזהו מהחילוקים בין בני"י כפי שהם נחלקים לשבע דרגות (כנגד שבעת הנרות) – שזה כולל את כל הדרגות דבנ"י, גם הדרגות התחתונות (עד "הרחוקים מתורת ה' כו' בריות בעלמא"), כנגד הדרגה הששית והשביעית; וכפי שהם נחלקים לחמשה – כלומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו ("חמשה תלמידים היו לריב"ז", שכל ענינו הי' תורה וקדושה²), קשור בעיקר עם קדושה (ה' ספירות).

ועד"ז הוא גם החילוק בתורה בין החלוקה ע"ד הרגיל לחמשה חומשי תורה (ע"ד החמשה תלמידים) – כיון שעיקר ענין התורה קשור עם קדושה; אבל היות שהתורה צריכה גם לפעול בעולם שנברא בשבעת ימי בראשית (ו"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"), לכן ישנה גם החלוקה ב"שבעה ספרי תורה", כולל הדרגה הששית והשביעית, מקור ההשפעה בעולם.

(משיחות ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א – תרגום מאדית)

2) שזהו א' הביאורים בזה, שדוקא סמוך לפטירתו בכה ריב"ז ואמר איני יודע באיזו דרך מולכים אותי, כי במשך כל ימי חייו של ריב"ז הי' עסוק לגמור בלימוד התורה וקיום המצוות* (מילוי שליחותו ועבודתו בעוה"ז), ולא הי' לו פנאי לחשוב אפילו אודות תיקון נפשו כו'.

1) דגם זה ש"מ שנה עסק בפרקמטי"א – מובן ופשוט שהי' בתכלית ושלמות הקדושה, באופן דכל מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו.

1) ראה מד"ש כאן: עיין (ריב"ז ב)כללות מזגייהם שבהם יוכלו פרטי שבחיהם (של כל התלמידים) שבחו של כל א' וא'.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!